

Ungdomsstyrelsen
Box 17 801
118 94 Stockholm

2012-03-22
1 (25)

Dnr 01-2012:216

Kopia till
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Redovisning av uppdrag att vidareutveckla uppföljningen av ungas levnadsvillkor

U2011/6675/UC

Härmed redovisar Skolverket uppdraget att vidareutveckla uppföljningen av ungas levnadsvillkor (regeringsbeslut 2011-12-01).

På Skolverkets vägnar

Staffan Lundh
Avdelningschef

Åsa Nordström
Undervisningsråd

Utvecklingen av ungdomars levnadsvillkor – Skolverkets redovisning

Indikator 1

Elever som uppnår målen för årskurs 9

Uppgiftslämnare: Skolverket

År 2010/11 nådde 81,7 procent av eleverna i årskurs 9 målen i minst 16 ämnen. Andelen var högre bland tjejer och elever med svensk bakgrund. Andelen som når målen ligger på ungefär samma nivå som 2006/07.

Läsåret 2006/07 och 2010/11 var andelen elever som enligt slutbetygen nådde målen för årskurs 9 i 16 ämnen ungefär lika stor. Under hela perioden har andelen flickor som når målen varit högre än andelen pojkar som når målen. Måluppfyllelsen var betydligt högre bland elever med svensk bakgrund än bland elever med utländsk bakgrund (tabell 2.1).

Tabell 2.1 Andel elever som, enligt slutbetygen, når målen för årskurs 9 i 16 ämnen, 2006/2007 – 2010/2011. Procent

Läsår	Totalt	Kön		Bakgrund	
		Tjejer	Killar	Svensk	Utländsk*
2006/07	81,3	83,9	78,7	83,2	69,1
2007/08	81,6	84,0	79,3	83,7	69,3
2008/09	81,6	83,9	79,3	84,1	68,0
2009/10	81,1	83,6	78,8	83,7	68,2
2010/11	81,7	84,2	79,4	84,4	69,6

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Grundskolan, Betyg, Riksnivå, tabell 6 A.

* Elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

Indikator 2

Behörighet till gymnasieskolan

Uppgiftslämnare: Skolverket

År 2010/11 var 87,7 procent av eleverna i årskurs 9 behöriga till ett yrkesprogram på gymnasieskolan. Andelen var högre bland tjejer, elever med svensk bakgrund och de med föräldrar med eftergymnasial utbildning.

Inför hösten 2011 infördes olika behörighetskrav för att få påbörja en gymnasieutbildning, beroende på om man väljer yrkesförberedande eller högskoleförberedande program. Precis som tidigare läsår måste eleven ha godkänt i engelska, matematik och svenska eller svenska som andraspråk. Det var tidigare det enda kravet för samtliga gymnasiala utbildningar.

Den som väljer att studera på ett yrkesprogram måste ha godkända betyg i ytterligare fem ämnen, det vill säga totalt åtta. För de högskoleförberedande programmen gäller godkända betyg i ytterligare nio ämnen, sammanlagt tolv. För ekonomi-, humanistiska- och samhällsvetenskapsprogrammen ska fyra av de nio övriga godkända ämnena vara geografi, historia, samhällskunskap och religionskunskap. För naturvetenskaps- och teknikprogrammen ska eleven ha godkänt i biologi, fysik och kemi. För estetiska programmet är de nio ämnena valfria.

År 2010/11 var 87,7 procent av eleverna i årskurs 9 behöriga till ett yrkesprogram på gymnasieskolan. Den andelen är mest jämförbar med den tidigare gymnasiebehörigheten. Andelen tjejer som var behöriga till ett yrkesprogram 2010/11 var 88,9 procent, medan andelen killar var 86,7 procent. Andelen elever med utländsk bakgrund som var behöriga till ett yrkesprogram var betydligt lägre, 74,7 procent, än andelen elever med svensk bakgrund, 90,6 procent.

I gruppen med utländsk bakgrund var det stor skillnad mellan elever som anlänt till Sverige före och efter årskurs 1 i grundskolan. Bland elever som är födda utomlands och har anlänt efter årskurs 1 var andelen behöriga till ett yrkesprogram 52,1 procent 2010/11, medan motsvarande andel för elever som anlänt tidigare var 85,1 procent (tabell 2.2). Elevernas behörighet varierar efter föräldrarnas utbildningsnivå. Bland elever som har föräldrar med förgymnasial utbildning var 60,6 procent behöriga till ett yrkesprogram. Motsvarande andel för elever vars föräldrar har eftergymnasial utbildning var 94,5 procent.

Våren 2011 hade 87,9 procent av eleverna godkänt i ämnena engelska, matematik och svenska eller svenska som andraspråk. Från och med hösten 1998 till och med hösten 2010 räckte det med godkänt i dessa ämnen för att bli behörig till gymnasieskolan och den andelen har stegvis minskat.

Tabell 2.2 Andel elever som är behöriga till gymnasieskolan, 2006/2007 – 2010/2011. Procent

Läsår	Totalt	Kön		Bakgrund		Elever med utländsk bakgrund		
		Tjejer	Killar	Svensk	Utländsk*	Födda i Sverige	Födda utomlands som invandrat till Sverige	
							före åk 1	efter åk 1
2006/07	89,1	90,4	87,9	91,1	76,6	84,2	82,8	55,6
2007/08	88,9	89,9	87,9	91,0	76,6	84,6	84,4	54,0
2008/09	88,8	89,9	87,6	91,2	75,5	84,2	84,6	53,0
2009/10	88,2	89,2	87,2	90,8	75,1	85,4	85,4	51,1
2010/11 ¹	87,7	88,9	86,7	90,6	74,7	85,0	85,1	52,1

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Grundskolan, Betyg, Riksnivå, tabell 1C. Se även Kommun- och länsnivå, tabell 1B.

*Elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

¹ Inför hösten 2011 infördes olika behörighetskrav för att få påbörja en gymnasieutbildning beroende på om man väljer yrkesförberedande eller högskoleförberedande program. Den andel som redovisas för 2010/11 visar andelen elever som är behöriga till ett yrkesprogram. Den andelen är mest jämförbar med den tidigare gymnasiebehörigheten.

Indikator 3**Behörighet till högskolestudier***Uppgiftslämnare: Skolverket*

År 2010/11 var 87,1 procent av eleverna med slutbetyg från gymnasieskolan behöriga till högskolestudier. Andelen var högre bland tjejer och elever med svensk bakgrund. Från 2009/10 har behörighetsreglerna ändrats, vilket gör jämförelser bakåt i tiden omöjliga.

Andelen elever med slutbetyg från gymnasieskolan som ger grundläggande behörighet till högskolestudier är 87,1 procent läsåret 2010/11. Andelen kvinnor med grundläggande behörighet till högskolestudier var högre, 90,2 procent, än andelen män, 83,9 procent. Elever med svensk bakgrund uppnådde högskolebehörighet i väsentligt större omfattning, 88,0 procent, än elever med utländsk bakgrund, 80,4 procent. Från och med läsåret 2009/10 har behörighetsreglerna till universitet och högskola ändrats,² vilket kan ha påverkat andelen behöriga elever. Siffrorna i indikatorn avser grundläggande behörighet, men de flesta högskoleutbildningar kräver särskild behörighet. Vilken särskild behörighet som krävs varierar beroende på högskoleutbildning. Därför redogör inte indikatorn för hur stor andel gymnasieelever som når särskild behörighet.

Tabell 2.3 Andel elever med slutbetyg från gymnasieskolan som ger grundläggande behörighet till högskolestudier 2006/2007 – 2010/2011. Procent.

Läsår	Totalt	Kön		Bakgrund	
		Tjejer	Killar	Svensk	Utländsk*
2006/07	88,9	91,3	86,4	90,0	80,9
2007/08	88,9	91,5	86,3	89,9	81,7
2008/09	90,3	92,5	87,9	91,1	84,1
2009/10	86,8	89,9	83,6	87,9	79,0
2010/11	87,1	90,2	83,9	88,0	80,4

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Gymnasieskolan, Betyg och Studieresultat, Riksnivå, tabell 2 C. Se även Länsnivå, tabell 1 och Kommunnivå, tabell 1.

* Elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.
Kommentar: Från och med läsåret 2009/10 har behörighetsreglerna till universitet och högskola ändrats.

² Från och med läsåret 2009/10 har behörighetsreglerna till universitet och högskola ändrats. Tidigare krävdes för grundläggande behörighet att eleven i sitt slutbetyg hade lägst betyget godkänt på kurser som omfattar minst 90 procent av de gymnasiepoäng som krävs för fullständigt program, det vill säga 2 250 poäng. Från och med 2010 krävs också att eleven har betyget godkänt i kurserna matematik A, engelska A och svenska A och B, alternativt svenska som andraspråk A och B. Dessutom måste eleven ha läst ett fullständigt program, det vill säga minst 2 500 poäng. Det betyder att elever som läser reducerat program inte längre kan få grundläggande behörighet.

Indikator 4**Svenska, kunskapsläge i årskurs 9***Uppgiftslämnare: Skolverket*

Andelen elever med lägst betyget godkänt i nationella ämnesprov i årskurs 9 år 2011 var 98,3 procent i muntlig förmåga, 93,3 procent i skriftlig förmåga och 92,0 procent i läsförståelse. Andelen godkända var högre bland tjejer, elever med svensk bakgrund och de vars föräldrar har eftergymnasial utbildning.

Delproven i svenska är uppdelade i läsförståelse, muntlig förmåga och skriftlig förmåga. Andelen elever med lägst betyget godkänt i nationella ämnesprov i svenska var våren 2011 högst i delprovet för muntlig förmåga, 98,3 procent. I delprovet skriftlig förmåga var andelen godkända 93,3 procent, medan andelen elever med lägst betyget godkänt i läsförståelse var lägre, 92,0 procent. Andelen tjejer med lägst betyget godkänt var högre än andelen killar i alla tre delprov. Elever med svensk bakgrund hade också genomgående bättre resultat än elever med utländsk bakgrund. Men skillnaderna mellan elever med svensk respektive utländsk bakgrund i delprovresultat för muntlig och skriftlig förmåga i svenska var relativt små (tabell 2.4).

Föräldrarnas utbildningsnivå har stor betydelse för resultaten. Bland elever som har föräldrar med förgymnasial utbildning var andelen elever med lägst betyget godkänt i provresultat från nationella ämnesprov i svenska (sammanvägt resultat) 92,3 procent, medan motsvarande andel för elever som har föräldrar med eftergymnasial utbildning var 98,7 procent.

Proven prövar inte alla mål i kursplanen, de prövar inte heller alla mål lika mycket och det är olika uppgifter i proven från år till år. Proven är därmed inte exakta mätinstrument och är därför svåra att jämföra över tid.

Tabell 2.4 Andel elever med minst betyget godkänt i provbetyg från nationella ämnesprov i svenska för årskurs 9, vårterminen 2007, 2009 och 2011. Procent

SVENSKA					
	Totalt	Kön		Bakgrund	
		Tjejer	Killar	Svensk	Utländsk*
Läsförståelse					
2007	90,3	92,9	87,9	90,9	85,0
2009	91,9	93,9	89,9	92,3	87,7
2011	92,0	94,0	90,2	92,7	87,0
Muntlig förmåga					
2007	97,6	98,4	96,8	97,7	96,7
2009	97,8	98,6	97,1	97,9	97,4
2011	98,3	98,8	97,8	98,4	97,9
Skriftlig förmåga					
2007	94,4	97,1	91,8	94,5	93,3
2009	93,4	96,0	91,0	93,6	91,7
2011	93,3	95,9	90,7	93,5	91,7

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Grundskolan, Provresultat, Riksnivå, tabell 8 A.

* Elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

Indikator 5

Matematik, kunskapsläge i årskurs 9

Uppgiftslämnare: Skolverket

År 2011 hade 80,8 procent lägst betyget godkänt i nationella ämnesprov i årskurs 9. Det var ingen stor skillnad i resultat mellan tjejer och killar, men det var en högre andel godkända bland elever med svensk bakgrund och de vars föräldrar har eftergymnasial utbildning.

Vårterminen 2007 var andelen elever med minst betyget godkänt i provresultat från nationella ämnesprov i matematik drygt 84 procent. Därefter har det skett en minskning. Våren 2011 var andelen knappt 81 procent. Det är den lägsta andelen sedan vårterminen 2003 då den första totalinsamlingen genomfördes. Några större skillnader i resultat mellan könen förekommer inte. Men skillnaderna i resultat mellan elever med svensk bakgrund och elever med utländsk bakgrund är stora, 82 jämfört med 72 procent vårterminen 2011 (tabell 2.5).

Det var också stora skillnader i resultat mellan elever som har föräldrar med olika utbildningsnivå. Bland elever som har föräldrar med förgymnasial utbildning var andelen elever med lägst betyget godkänt i provresultat från nationella ämnesprov i matematik 61,3 procent, medan motsvarande andel för elever som har föräldrar med eftergymnasial utbildning var 88,2 procent.

Proven prövar inte alla mål i kursplanen, de prövar inte heller alla mål lika mycket och det är olika uppgifter i proven från år till år. Proven är därmed inte exakta mätinstrument och är därför svåra att jämföra över tid.

Tabell 2.5 Andel elever med minst betyget godkänt i provbetyg från nationella ämnesprov matematik för årskurs 9, vårterminen 2007, 2009 och 2011. Procent

MATEMATIK					
	Totalt	Kön		Bakgrund	
		Tjejer	Killar	Svensk	Utländsk*
2007	84,4	84,6	84,2	86,0	74,0
2009	87,0	87,0	87,1	88,4	79,1
2011	80,8	80,2	81,3	82,5	71,9

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Grundskolan, Provresultat, Riksnivå, tabell 8 A.

* Elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

Indikator 6

Svenska som andraspråk, kunskapsläge i årskurs 9

Uppgiftslämnare: Skolverket

Andelen elever med lägst betyget godkänt i nationella ämnesprov i årskurs 9 2011 var 91,3 procent i muntlig förmåga, 79,2 procent i skriftlig förmåga och 65,5 procent i läsförståelse. Andelen godkända var högre bland tjejer och de med föräldrar med eftergymnasial utbildning.

Undervisning i svenska som andraspråk ska anordnas för elever som har ett annat språk än svenska som modersmål, elever som har svenska som modersmål och som kommer från skolor i utlandet samt invandrarelever som har svenska som huvudsakligt umgängesspråk med en eller båda vårdnadshavarna. De nationella ämnesproven i svenska som andraspråk är uppdelade i läsförståelse, muntlig förmåga och skriftlig förmåga.

Andelen godkända i läsförståelse var låg, 65,5 procent vårterminen 2011 (tabell 2.6). Det är en relativt liten andel elever som läser svenska som andraspråk vilket gör att resultaten i den här gruppen är känslig för variationer.

Resultaten i de övriga två delproven var betydligt bättre och andelen godkända var 91,3 procent i delprovet för muntlig förmåga vårterminen 2011. Tjejerna hade bättre resultat än killarna.

Det var också skillnader i resultat mellan elever som har föräldrar med olika utbildningsnivå. Bland elever som har föräldrar med förgymnasial utbildning var det en större andel som inte fick godkänt i provresultat jämfört med elever som har föräldrar med eftergymnasial utbildning.

Proven prövar inte alla mål i kursplanen, de prövar inte heller alla mål lika mycket och det är olika uppgifter i proven från år till år. Proven är därmed inte exakta mätinstrument och är därför svåra att jämföra över tid.

Tabell 2.6 Andel elever med minst betyget godkänt i provbetyg från nationella ämnesprov i svenska som andraspråk för årskurs 9, vårterminen 2007, 2009 och 2011. Procent

SVENSKA SOM ANDRASPRÅK					
	Kön			Bakgrund	
	Totalt	Tjejer	Killar	Svensk*	Utländsk**
Läsförståelse					
2007	60,5	61,3	59,9	63,3	60,4
2009	64,8	65,9	63,8	73,1	64,4
2011	65,5	67,4	63,9	73,2	65,2
Muntlig förmåga					
2007	89,6	90,3	89,0	91,4	89,5
2009	89,3	88,9	89,6	92,1	89,2
2011	91,3	91,9	90,8	92,6	91,3
Skriftlig förmåga					
2007	80,6	84,2	77,9	81,6	80,6
2009	79,4	82,6	76,9	83,4	79,3
2011	79,2	82,4	76,6	84,1	79,0

Källa: Skolverket. Ytterligare information www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Grundskolan, Provresultat, Riksnivå, tabell 8 A.

* Antalet elever med svensk bakgrund som deltog i det nationella ämnesprovet i svenska som andraspråk är mycket litet.

** Elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

Indikator 7

Engelska, kunskapsläge i årskurs 9

Uppgiftslämnare: Skolverket

Andelen elever med lägst betyget godkänt i nationella ämnesprov i årskurs 9 2011 var 96,8 procent i muntlig förmåga, 94,5 procent i skriftlig förmåga och 95,1 procent i receptiv förmåga. Tjejer och killar hade liknande resultat, utom i skriftlig förmåga, där andelen tjejer med betyget lägst godkänt var något högre. Andelen godkända var högre bland elever med svensk bakgrund och bland de med föräldrar som har eftergymnasial utbildning.

Andelen elever med lägst betyget godkänt i de nationella ämnesproven i engelska vårterminen 2011 var genomgående hög, över 94 procent. Delproven är uppdelade i läsförståelse, muntlig förmåga och skriftlig förmåga. Det fanns inga skillnader mellan killar och tjejer i muntlig och receptiv förmåga, men tjejer hade något bättre resultat i skriftlig förmåga. Elever med svensk bakgrund hade bättre resultat än elever med utländsk bakgrund i alla delprov (tabell 2.7).

Vilken utbildningsnivå elevernas föräldrar har påverkar också resultatet. Bland elever som har föräldrar med förgymnasial utbildning var andelen elever med lägst betyget godkänt i provbetyg från nationella ämnesprov i engelska (sammanvägt resultat) 87,1 procent, medan motsvarande andel för elever som har föräldrar med eftergymnasial utbildning var 98,5 procent.

Proven prövar inte alla mål i kursplanen, de prövar inte heller alla mål lika mycket och det är olika uppgifter i proven från år till år. Proven är därmed inte exakta mätinstrument och är därför svåra att jämföra över tid.

Tabell 2.7 Andel elever med minst betyget godkänt i provbetyg från nationella ämnesprov i engelska för årskurs 9, vårterminen 2007, 2009 och 2011. Procent

ENGELSKA					
	Totalt	Kön		Bakgrund	
		Tjejer	Killar	Svensk	Utländsk*
Muntlig förmåga					
2007	96,2	96,4	96,0	96,6	93,3
2009	96,3	96,3	96,3	96,8	93,0
2011	96,8	96,9	96,7	97,4	93,8
Receptiv förmåga					
2007	91,8	91,9	91,8	92,7	86,1
2009	92,9	92,9	92,8	93,9	86,9
2011	95,1	95,1	95,0	96,2	89,5
Skriftlig förmåga					
2007	94,2	95,5	93,0	94,8	90,5
2009	94,3	95,5	93,2	94,9	90,7
2011	94,5	95,7	93,4	95,4	90,3

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Grundskolan, Provrostatistik, Riksnivå, tabell 8 A.

* Elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

Utbildningsnivå och högskolestudier

Indikator 8

Lägst treårig gymnasieutbildning

Uppgiftslämnare: Skolverket

År 2010 hade 78,1 procent av 20–25-åringarna lägst treårig gymnasieutbildning. Andelen unga kvinnor var högre än andelen unga män. Från 2006 har andelen med lägst treårig gymnasieutbildning legat på i stort sett samma nivå.

Mellan 2006 och 2010 har andelen personer med lägst 3-årig gymnasieutbildning i åldersgruppen 20–25 år varit relativt konstant (cirka 78 procent år 2010). Andelen kvinnor med lägst 3-årig gymnasieutbildning var högre, 80 procent, än andelen män, 76 procent. I åldersgruppen 40–45 år var andelen personer med lägst 3-årig gymnasieutbildning betydligt lägre än den var för åldersgruppen 20–25 år. År 2010 var andelen för 40–45 åringar 55 procent. En förklaring till skillnaden är att de 2-åriga gymnasieutbildningarna togs bort 1993.

Tabell 2.8 Andel personer med lägst 3-årig gymnasieutbildning. 20-25 år, 2006-2010. Procent

År	Totalt	Tjejer	Killar
2006	78,0	80,1	76,1
2007	77,9	80,2	75,7
2008	77,8	79,9	75,7
2009	77,9	80,0	75,9
2010	78,1	80,3	76,1

Källa: Skolverket, SCB, Befolkningens utbildningsnivå.

Indikator 9

Börjat på högskola inom tre år efter gymnasiet

Uppgiftslämnare: Skolverket

Läsåret 2007/08 gick 43,6 procent av dem som avslutade sin utbildning över till högskolan inom tre år efter gymnasiet. Andelen som började på högskolan var högst bland unga kvinnor och bland unga med utländsk bakgrund. Jämfört med läsåret 2003/04 har andelen ökat.

Andelen elever som påbörjade studier i högskolan inom tre år efter avslutad gymnasieutbildning var högre bland de elever som avslutade sin gymnasieutbildning 2007/08 i jämförelse med dem som avslutade sin utbildning 2003/04. Andelen kvinnor som övergick till högskolestudier inom tre år efter gymnasieskolan var högre än andelen män. Elever med utländsk bakgrund gick i betydligt högre grad

över till högskolestudier inom tre år efter gymnasieutbildningen jämfört med elever med svensk bakgrund, 54,4 procent jämfört med 42,0 procent (tabell 2.9).

Tabell 2.9 Elever som slutfört gymnasiet och gått över till högskolan inom 3 år efter avslutad utbildning 2003/2004 – 2007/2008. Procent om ej annat anges

Läsår	Antal elever som slutfört gymnasieskolan	Antal i högskolan 3 år senare	Andel	Kön		Bakgrund	
				Tjejer	Killar	Svensk	Utländsk*
2003/04	80 480	33 813	42,0	47,2	36,8	41,2	47,7
2004/05	83 888	34 018	40,6	46,0	34,9	39,5	47,9
2005/06	85 312	34 808	40,8	46,6	34,8	39,4	50,3
2006/07	90 070	38 107	42,3	46,5	35,4	40,9	51,9
2007/08	93 580	40 760	43,6	49,1	37,9	42,0	54,4

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Gymnasieskolan, Betyg och Studieresultat, Riksnivå, tabell 11 B. Se även Länsnivå, tabell 1 och Kommunnivå, tabell 1.

* Elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

Utbildningskvalitet

Indikator 12

Lärartäthet och andel behöriga lärare i gymnasiet

Uppgiftslämnare: Skolverket

Andelen behöriga lärare var 73,0 procent och antalet lärare per 100 elever var 8,1 läsåret 2010/11. Dessa andelar har varit stabila sedan 2006/07.

Andelen gymnasielärare med pedagogisk högskoleexamen var ungefär lika stor läsåret 2010/11 som 2006/07. Även lärartätheten har varit stabil. Lärartätheten var 8,1 lärare per 100 elever läsåret 2010/11 (tabell 2.14).

En jämförelse mellan olika huvudmän visar att kommunala skolor hade högre andel lärare med pedagogisk högskoleexamen jämfört med fristående skolor. Andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen varierar mellan kommunerna. I knappt fyra av tio kommuner hade mer än 80 procent av lärarna i gymnasieskolan en pedagogisk högskoleexamen. Norrbotten, Västerbotten, Halland och Skåne var de län som hade högst andel gymnasielärare med pedagogisk högskoleexamen. Lägst andel lärare med pedagogisk högskoleexamen hade Jämtlands och Gävleborgs län.

Tabell 2.14 Lärartäthet och lärarbehörighet i gymnasieskolan, 2006/2007 – 2010/2011

Läsår	Antal lärare totalt	därav antal tjänstgörande	Andel (%) med pedagogisk examen	Antal lärare (heltidstjänster) per 100 elever
2006/07	39 123	36 728	71,6	8,1
2007/08	39 506	37 518	72,0	8,1
2008/09	40 627	38 392	72,0	8,1
2009/10	39 513	37 425	73,0	7,9
2010/11	39 470	37 447	73,0	8,1

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Gymnasieskolan, Personal, Riksnivå, tabell 2. Se även Länsnivå, tabell 1 och Kommunnivå, tabell 1.

Vuxenutbildning

Indikator 13

Tillgång till vuxenutbildning samt sfi

Uppgiftslämnare: Skolverket

Antalet kommuner som erbjöd grundläggande, gymnasial och påbyggnadsutbildning inom komvux var 250, 264 respektive 57 kalenderåret 2010. Särsvux erbjöds i 214 och sfi erbjöds i 260 kommuner. Sedan 2007/08 har antalet kommuner som erbjuder kommunal vuxenutbildning och sfi varit relativt konstant.

Från och med kalenderåret 2009 publicerar Skolverket statistiken över komvux och sfi per kalenderår istället för per läsår. Kalenderåret 2010 var det 250 kommuner som erbjöd grundläggande komvux, 264 kommuner som erbjöd gymnasial komvux och 57 kommuner som erbjöd påbyggnadsutbildning. Många kommuner samverkar i utbudet av kommunal vuxenutbildning och kan på så sätt erbjuda högre kvalitet och totalt större utbud än tidigare. 37 procent av komvuxutbildningen upphandlades från andra utbildningsanordnare än kommuner och landsting, t.ex. från studieförbund, folkhögskolor och privata utbildningsföretag kalenderåret 2010. Antalet kommuner som anordnade sfi var 260 stycken kalenderåret 2010.

Särsvux anordnades i 214 kommuner läsåret 2010/11, vilket var ungefär lika många som läsåret 2006/07. Eleverna kom från 251 kommuner.

I syfte att motverka brist på arbetskraft med yrkesutbildning genomfördes 2009 en särskild satsning på yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning, yrkesvux. Målgruppen är vuxna som saknar gymnasieutbildning eller har en gymnasieutbildning som behöver kompletteras. Det är också möjligt för den som läst en studieförberedande utbildning att växla om och skaffa sig en gymnasial yrkesutbildning.

Tabell 2.15 Antal kommuner som i egen regi eller via annan utbildningsanordnare erbjuder komvux på olika nivåer, svenska för invandrare respektive särvux. Läsåren 2007/2008 – 2010/2011 samt kalenderåren 2009-2010

Läsår	Grundläggande	Gymnasial	Påbyggnads-	Sfi	Särvux
/kalenderår	komvux	komvux	utbildning		
2007/08	251	269	73	259	221
2008/09	244	266	72	257	215
2009/10					215
2009 ³	249	263	76	257	
2010/11					214
2010	250	264	57	260	

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, komvux, Elever och Kursdeltagare, Riksnivå, tabell 2 A, sfi, Elever och Kursdeltagare, Riksnivå, tabell 2A samt Särvux, Elever, Riksnivå tabell 2. Se även Länsnivå, tabell 1 och Kommunnivå, tabell 2.

Indikator 14

Deltar i modersmålsundervisning i grundskolan

Uppgiftslämnare: Skolverket

Läsåret 2010/11 deltog 55 procent av de berättigade i modersmålsundervisning. Andelen tjejer som deltog var större än andelen killar. Andelen som deltar ligger på ungefär samma nivå som 2006/07.

Andelen av de berättigade som deltar i modersmålsundervisningen var 55 procent under läsåret 2010/11. Andelen flickor som deltar i undervisning i modersmål är högre än andelen pojkar, 57 respektive 53 procent (tabell 2.16).

Tabell 2.16 Andel av berättigade elever som deltar i modersmålsundervisning i grundskolan efter kön. 2006/2007 – 2010/2011. Procent

Läsår	Totalt	Tjejer	Killar
2006/07	55,9	57,8	53,9
2007/08	53,8	55,6	52,0
2008/09	53,4	55,5	51,5
2009/10	53,3	55,3	51,4
2010/11	55,3	57,1	53,5

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Grundskolan, Skolor och elever, Riksnivå, tabell 8 A. Se även Länsnivå, tabell 2 och Kommunnivå, tabell 2.

³ Från och med kalenderåret 2009 publicerar Skolverket statistiken över komvux och sfi per kalenderår istället för per läsår.

Indikator 15**Arbete mot mobbning och kränkande behandling**

Uppgiftslämnare: Skolverket

Omkring 78 procent av eleverna i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet angav 2009 att deras skola gör mycket för att förhindra mobbning och kränkande behandling. Andelen har ökat sedan 1993 men är oförändrad jämfört med den förra mätningen 2006. Det var inga skillnader mellan tjejer och killar och inte heller utifrån bakgrund eller föräldrarnas utbildning.

I kvalitetsgranskningen Skolors arbete vid trakasserier och kränkande behandling konstaterar Skolinspektionen att det inte är ovanligt att personal bagatelliserar eller banaliserar, att de inte ingriper mot eller inte klarar av att få stopp på kränkningar som pågår. Att personal och elever på grund av upprepad förekomst betraktar kränkande handlingar som acceptabla vardagsföreteelser bidrar enligt Skolinspektionen till att utsatta elever inte bryr sig om att berätta vad de varit med om eller uppfattar det som något de får lov att acceptera (Skolinspektionen 2010).

Skolverket har gjort en omfattande utvärdering av metoder som används mot mobbning och är kritiskt till att använda färdiga programkoncept. Alla åtta granskade program innehåller inslag som är såväl effektiva som ineffektiva när det gäller att minska mobbning. Skolverket kan därför inte förorda att skolorna använder något av de granskade programmen fullt ut i arbetet mot mobbning. En ny upptäckt är också att insatserna fungerar olika för killar och tjejer. Studien visar att det som hjälper för killar till och med kan ha negativ effekt för tjejer och tvärtom (Skolverket 2011).

Bestämmelserna om skolans ansvar för att motverka diskriminering och annan kränkande behandling har skärpts på senare år. I den skollag som tillämpas från och med 1 juli 2011 införs en utvidgad skyldighet att anmäla, utreda och vidta åtgärder mot kränkande behandling (SFS 2010:800).

Många skolor arbetar också aktivt för att förebygga mobbning och kränkningar i skolan. Sedan 1993 har en allt större andel elever angett att man på deras skola arbetar aktivt för att motverka mobbning och annan kränkande behandling. År 2009 var det 78 procent av eleverna som svarade att skolan arbetar aktivt med detta. Inga signifikanta skillnader finns mellan de olika bakgrundsvariablerna (tabell 3.1).

Tabell 3.1 Andel elever som anser att deras skola gör mycket för att förhindra mobbning och annan kränkande behandling. Elever i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet 1993, 1997, 2000, 2003, 2006 och 2009. Procent

År	Totalt	Tjejer	Killar	Svensk bakgrund	Utländsk bakgrund	Förälders högsta utbildning		
						Grundskola	Gymnasieskola	Högskola
1993	50							
1997	52							
2000	59	55	62			54	59	56
2003	75 ± 2	73 ± 3	76 ± 3	75 ± 2	72 ± 4	76 ± 7	76 ± 3	73 ± 3
2006	79 ± 2	75 ± 3	82 ± 2	79 ± 2	77 ± 4	78 ± 7	79 ± 3	79 ± 3
2009	78 ± 2	77 ± 3	79 ± 3	79 ± 2	76 ± 4	78 ± 8	78 ± 3	79 ± 3

Källa: Skolverket, *Attityder till skolan*.

Med svensk bakgrund avses att eleven själv är född i Sverige och att minst en av föräldrarna är född i Sverige. Med utländsk bakgrund avses att eleven själv är född i ett annat land än Sverige eller att båda föräldrarna är födda i ett annat land än Sverige.

Föräldrarnas högsta utbildning är indelad i grundskola, gymnasieskola och högskola/universitet. Den av föräldrarna som har högst utbildning räknas, så att om en elev har en förälder med högst grundskoleutbildning och en med högst gymnasieskola är det gymnasieskolnivån som räknas i variabeln förälders högsta utbildning.

Resultaten från 2003, 2006 och 2009 presenteras i procentuella fördelningar med felmarginal vilken anger hur stor säkerhet de skattade procentandelarna har. Felmarginalen visar om skillnaden är tillräckligt stor för att inte betraktas som slumpmässig.

Indikator 16

Elever som mobbas och trakasseras av andra elever

Uppgiftslämnare: Skolverket

Omkring 4 procent av eleverna i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet angav 2009 att de mobbas eller trakasseras av andra elever. Andelen har varit relativt konstant sedan 1993. Det var inga skillnader mellan tjejer och killar och inte heller utifrån bakgrund eller föräldrarnas utbildning.

De flesta elever är trygga och nöjda med skolan men det finns en grupp elever som är mobbad eller utsatt för annan kränkande behandling. Bland eleverna i årskurs 7–9 samt eleverna i gymnasieskolan uppgav 4 procent att de känner sig mobbade eller trakasserade av andra elever. Jämfört med gymnasieeleverna angav fler elever i årskurs 7–9 att de är mobbade eller trakasserade. Andelen elever som känner sig mobbade eller trakasserade av andra elever har varit relativt konstant sedan 1993 (tabell 3.2).

Tabell 3.2 Andel elever som känner sig mobbade eller trakasserade av andra elever. Elever i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet 1993, 1997, 2000, 2003, 2006 och 2009. Procent

År	Totalt	Tjejer	Killar	Svensk bakgrund	Utländsk bakgrund	Förälders högsta utbildning		
						Grundskola	Gymnasieskola	Högskola
1993	2	2	2			<1	3	2
1997	2	2	2			1	4	1
2000	4	4	4			7	3	4
2003	3 ± 1	2 ± 1	3 ± 1	2 ± 1	4 ± 2	5 ± 3	3 ± 1	2 ± 1
2006	3 ± 1	3 ± 1	3 ± 1	3 ± 1	2 ± 1	2 ± 3	3 ± 1	4 ± 2
2009	4 ± 1	5 ± 2	3 ± 1	4 ± 1	4 ± 2	4 ± 4	4 ± 1	4 ± 1

Källa: Skolverket, *Attityder till skolan*.

Med svensk bakgrund avses att eleven själv är född i Sverige och att minst en av föräldrarna är född i Sverige. Med utländsk bakgrund avses att eleven själv är född i ett annat land än Sverige eller att båda föräldrarna är födda i ett annat land än Sverige.

Föräldrarnas högsta utbildning är indelad i grundskola, gymnasieskola och högskola/universitet. Den av föräldrarna som har högst utbildning räknas, så att om en elev har en förälder med högst grundskoleutbildning och en med högst gymnasieskola är det gymnasieskolnivån som räknas i variabeln förälders högsta utbildning.

Resultaten från 2003, 2006 och 2009 presenteras i procentuella fördelningar med felmarginal vilken anger hur stor säkerhet de skattade procentandelarna har. Felmarginalen visar om skillnaden är tillräckligt stor för att inte betraktas som slumpmässig.

Indikator 17

Elever som känner sig mobbade eller trakasserade av sina lärare

Uppgiftslämnare: Skolverket

Omkring 3 procent av eleverna i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet angav 2009 att de mobbas eller trakasseras av sina lärare. Andelen har varit relativt konstant sedan 1997. Det var inga signifikanta skillnader mellan tjejer och killar och inte heller utifrån bakgrund eller föräldrarnas utbildning.

Andelen elever som känner sig mobbade eller trakasserade av sina lärare har varit relativt konstant under perioden 1997–2009, omkring 4 procent. Det finns inga signifikanta skillnader mellan tjejer och killar, svensk och utländsk bakgrund eller föräldrarnas utbildningsnivå (tabell 3.3).

Tabell 3.3 Andel elever som känner sig mobbade eller trakasserade av sina lärare. Elever i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet 1993, 1997, 2000, 2003, 2006 och 2009. Procent

År	Totalt	Tjejer	Killar	Svensk bakgrund	Utländsk bakgrund	Förälders högsta utbildning		
						Grundskola	Gymnasieskola	Högskola
1997	4	3	4			1	4	4
2000	6	5	6			3	6	6
2003	5 ± 1	5 ± 2	5 ± 2	4 ± 1	7 ± 3	5 ± 3	6 ± 2	4 ± 1
2006	4 ± 1	4 ± 1	3 ± 1	4 ± 1	5 ± 2	6 ± 4	4 ± 1	3 ± 1
2009	3 ± 1	4 ± 1	2 ± 1	3 ± 1	5 ± 2	3 ± 3	3 ± 1	3 ± 1

Källa: Skolverket, *Attityder till skolan*.

Med svensk bakgrund avses att eleven själv är född i Sverige och att minst en av föräldrarna är född i Sverige. Med utländsk bakgrund avses att eleven själv är född i ett annat land än Sverige eller att båda föräldrarna är födda i ett annat land än Sverige.

Föräldrarnas högsta utbildning är indelad i grundskola, gymnasieskola och högskola/universitet. Den av föräldrarna som har högst utbildning räknas, så att om en elev har en förälder med högst grundskoleutbildning och en med högst gymnasieskola är det gymnasieskolnivån som räknas i variabeln förälders högsta utbildning.

Resultaten från 2003, 2006 och 2009 presenteras i procentuella fördelningar med felmarginal vilken anger hur stor säkerhet de skattade procentandelarna har. Felmarginalen visar om skillnaden är tillräckligt stor för att inte betraktas som slumpmässig.

Indikator 18

Elever som anser att lärarna behandlar tjejer och killar rättvist

Uppgiftslämnare: Skolverket

Omkring 82 procent av eleverna i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet ansåg 2009 att lärarna behandlar tjejer och killar rättvist. Andelen har ökat något sedan 2000. Det finns inga signifikanta skillnader mellan tjejer och killar eller utifrån bakgrund och föräldrars utbildning.

Andelen elever som anser att alla eller de flesta av lärarna behandlar tjejer och killar rättvist var 82 procent 2009. Andelen har ökat något sedan undersökningen 2000, då frågan ställdes för första gången. Inga signifikanta skillnader finns mellan de olika elevgrupperna (tabell 3.4).

Tabell 3.4 Andel elever som anser att alla eller de flesta av lärarna behandlar tjejer och killar rättvist. Elever i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet 2000, 2003, 2006 och 2009. Procent

År	Totalt	Tjejer	Killar	Svensk bakgrund	Utländsk bakgrund	Förälders högsta utbildning		
						Grundskola	Gymnasieskola	Högskola
2000	76	76	76			75	74	77
2003	78	76	80	77	82	80	77	78
2006	80 ± 2	81 ± 3	80 ± 3	80 ± 2	80 ± 4	75 ± 7	79 ± 3	82 ± 3
2009	82 ± 2	85 ± 2	80 ± 3	83 ± 2	80 ± 4	74 ± 8	80 ± 3	85 ± 2

Källa: Skolverket, *Attityder till skolan*.

Med svensk bakgrund avses att eleven själv är född i Sverige och att minst en av föräldrarna är född i Sverige. Med utländsk bakgrund avses att eleven själv är född i ett annat land än Sverige eller att båda föräldrarna är födda i ett annat land än Sverige.

Föräldrarnas högsta utbildning är indelad i grundskola, gymnasieskola och högskola/universitet. Den av föräldrarna som har högst utbildning räknas, så att om en elev har en förälder med högst grundskoleutbildning och en med högst gymnasieskola är det gymnasieskolnivån som räknas i variabeln förälders högsta utbildning.

Resultaten presenteras i procentuella fördelningar med felmarginal vilken anger hur stor säkerhet de skattade procentandelarna har. Felmarginalen visar om skillnaden är tillräckligt stor för att inte betraktas som slumpmässig.

Indikator 19

Elever som alltid eller oftast känner sig trygga i skolan

Uppgiftslämnare: Skolverket

Omkring 95 procent av eleverna i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet ansåg 2009 att lärarna behandlar tjejer och killar rättvist. Andelen är oförändrad sedan den förra mätningen 2006. Andelen är något större bland killar i grundskolan, däremot finns det inga skillnader i gymnasieskolan eller utifrån bakgrund eller föräldrars utbildning.

År 2009 var det 95 procent av grundskoleeleverna och gymnasieeleverna i årskurs 7–9 som alltid eller oftast kände sig trygga i skolan. En lika stor andel svarade att de sällan eller aldrig är rädda där. En procent av eleverna kände sig alltid eller oftast rädda i skolan och 2 procent svarade att de sällan eller aldrig är trygga där.

I årskurs 7–9 svarade killar i större utsträckning än tjejer att de alltid kände sig trygga i skolan samt att de aldrig var rädda där. Motsvarande könsskillnader fanns inte i gymnasieskolan (tabell 3.5).

Tabell 3.5 Andel elever som alltid eller oftast känner sig trygga i skolan. Elever i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet 2006 och 2009. Procent

År	Totalt	Tjejer	Killar	Svensk bakgrund	Utländsk bakgrund	Förälders högsta utbildning		
						Grundskola	Gymnasieskola	Högskola
2006	96 ± 1	95 ± 2	97 ± 1	96 ± 1	95 ± 2	96 ± 4	95 ± 2	97 ± 1
2009	95 ± 1	94 ± 2	97 ± 1	96 ± 1	94 ± 2	91 ± 5	95 ± 2	96 ± 1

Källa: Skolverket, Attityder till skolan.

Indikator 55

Andel elever som anser sig kunna vara med och bestämma om vad de får lära sig i olika ämnen

Uppgiftslämnare: Skolverket

Knappt hälften, 46 procent, av eleverna i grundskolans årskurs 7–9 samt i gymnasieskolan ansåg 2009 att de får vara med och bestämma om vad de får lära sig. Skillnaderna mellan olika grupper av unga var obetydliga. Andelen har stigit stadigt sedan 1993.

Indikatorn ska belysa det inflytande som elever och föräldrar anser att de har i skolan. Redovisningen baseras på Skolverkets attitydundersökning för grundskola och gymnasieskola, som har gjorts vart tredje år. I skollagen anges att elever ska ha inflytande över hur deras utbildning utformas. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem. Skolverkets senaste attitydundersökning, Attityder till skolan 2009, visar att elevernas inflytande har stärkts under de senaste 16 åren (Skolverket 2010a).

Att elever anser sig ha möjlighet att påverka stöds även i den internationella studien ICCS som genomfördes 2009. De flesta svenska eleverna i årskurs 8 ansåg att skolan tar hänsyn till vad eleverna tycker. Studien visar att andelen svenska elever som anser att skolan tar hänsyn till vad de tycker ligger i nivå med det internationella genomsnittet (Skolverket 2010b).

Tabell 4.27 Andel elever som anser sig kunna vara med och bestämma väldigt eller ganska mycket om vad de får lära sig i olika ämnen. Elever i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet 1993, 1997, 2000, 2003, 2006 och 2009. Procent

År	Totalt	Tjejer	Killar	Svensk bakgrund	Utländsk bakgrund	Förälders högsta utbildning		
						Grundskola	Gymnasieskola	Högskola
1993	25	27	24					
1997	34	35	33					
2000	35	34	35	35	34	35	35	34
2003	37 ± 2	35 ± 3	39 ± 3	37 ± 3	36 ± 5	32 ± 7	38 ± 3	38 ± 4
2006	44 ± 2	43 ± 3	44 ± 3	44 ± 3	42 ± 5	46 ± 8	44 ± 4	43 ± 4
2009	46 ± 2	45 ± 3	46 ± 3	46 ± 3	46 ± 5	51 ± 9	47 ± 4	43 ± 3

Källa: Skolverket, *Attityder till skolan*.

Med svensk bakgrund avses att eleven själv är född i Sverige och att minst en av föräldrarna är född i Sverige. Med utländsk bakgrund avses att eleven själv är född i ett annat land än Sverige eller att båda föräldrarna är födda i ett annat land än Sverige.

Föräldrarnas högsta utbildning är indelad i grundskola, gymnasieskola och högskola/universitet. Den av föräldrarna som har högst utbildning räknas, så att om en elev har en förälder med högst grundskoleutbildning och en med högst gymnasieskola är det gymnasieskolnivån som räknas i variabeln förälders högsta utbildning.

Resultaten från 2003, 2006 och 2009 presenteras i procentuella fördelningar med felmarginal vilken anger hur stor säkerhet de skattade procentandelarna har. Felmarginalen visar om skillnaden är tillräckligt stor för att inte betraktas som slumpmässig.

Sedan 1993 har det skett en ökning av andelen elever som anser att de kan vara med och bestämma väldigt eller ganska mycket om vad de får lära sig i olika ämnen. Skillnaden mellan 1993 och 2009 motsvarar drygt 20 procentenheter. I likhet med tidigare attitydundersökningar visar 2009 års undersökning att andelen elever som vill kunna påverka vad de får lära sig i olika ämnen är större (62 procent) än andelen elever som upplever att de faktiskt kan påverka (46 procent). Resultaten visar också att det inte finns några större skillnader mellan hur olika elevgrupper bedömer sina möjligheter att kunna påverka. Det är dock vanligare att tjejer vill kunna påverka vad de får lära sig i olika ämnen än att killar vill det (Skolverket 2010a).

Skolverkets åtgärder och kommentarer kring ungas levnadsvillkor inom utbildningsväsendet samt internationellt

Skolverkets åtgärder för att förbättra ungdomars levnadsvillkor

Uppgiften att förbättra ungdomars levnadsvillkor genom att förse dem med en likvärdig utbildning av god kvalitet i en trygg miljö är central i Skolverkets uppdrag. I nuläget genomgår svensk skola en grundläggande reformering. De av regering och riksdag beslutade skolreformerna syftar till att höja kvaliteten i hela skolväsendet och Skolverket har här i uppdrag att stödja genomförandet av dessa omfattande reformer.

Reformeringen av den svenska skolan är nu inne i ett skede då tyngdpunkten förskjuts från statliga insatser till genomförande på huvudmanna- och skolnivå. För skolhuvudmän, rektorer, lärare och annan personal består utmaningen i att anpassa undervisningen till nya läro- och kursplaner och att känna till och kunna tillämpa en ny skollag. En ny gymnasieskola har introducerats med högskoleförberedande program och yrkesprogram. På vuxenutbildningsområdet träder förändringar i kraft 1 juli 2012.

Omfattande insatser har genomförts som syftar till att stärka kompetensen hos lärare och rektorer, framför allt inom ramen för lärarfortbildningen och rektorsprogrammet. De instrument Skolverket har till sitt förfogande är konferenser och direkta utbildningsinsatser – ofta i samverkan med högskolor och regionala utvecklingscentra. Så har också skett när det gäller till exempel arbetet mot mobbning och kränkande behandling. Skolverket tar också fram olika slag av stödmaterial, kunskaps- och forskningsöversikter och utvärderingar för att befrämja en verksamhetsutveckling som bygger på ett gediget empiriskt underlag. Skolverket stödjer vidare kompetensutveckling av lärare och annan personal där det så kallade Lärarlyftet är mest omfattande. Vidare finns olika former av statliga ekonomiska bidrag för att utveckla verksamheterna inom nationellt prioriterade områden. Med åren har den webbaserade informationen på skolverket.se blivit allt viktigare för att nå ut till elever, föräldrar och skolpersonal.

Kommentar om ungas levnadsvillkor inom utbildningsområdet

Skolverket kan konstatera att kunskapsutvecklingen bland svenska ungdomar uppvisat en negativ trend under de senaste 20 åren om vi utgår från resultaten från internationella studier i läsförståelse, matematik och naturvetenskap. Från Skolverkets perspektiv är inte bara den generella nedgången problematisk utan minst lika allvarlig är tendensen att spridningen mellan de mest resursstarka och de mest resurssvaga ökar.

Det finns mönster i hur väl olika grupper av ungdomar lyckas i skolan. Ungdomar vars föräldrar är högutbildade föräldrar lyckas bättre än de vars föräldrar är lågutbildade. Pojkar har sämre betyg än flickor, de når ungefär 90 procent av flickornas betygsresultat i grundskolan. Nationella ämnesproven våren 2011 och de senaste

internationella studierna, visar dock inte samma tydliga skillnader. Det är framför allt i svenska som flickorna har tydligt bättre resultat än pojkarna. Inom gruppen elever med utländsk bakgrund är betygsskillnaderna större än mellan elever med svensk och utländsk bakgrund. Föräldrarnas utbildningsnivå och kön spelar stor roll, framför allt är det elever som invandrat efter skolstart som har sämre betyg i årskurs 9. Flickor med utländsk bakgrund, både de som är födda i Sverige och de som kommit hit före skolåldern har till och med ett bättre genomsnittligt meritvärde än pojkar med svensk bakgrund.

Om perspektivet på ungdomars levnadsvillkor breddas till att inte bara handla om kunskapsprestationer finns positiva indikationer på kvaliteten i den svenska skolan, inte minst i de uttryck för trivsel och trygghet som många elever ger. De negativa signalerna utgör dock stora, fortsatta utmaningar för landets skolor. Skolverkets insatser och andra skolmyndigheters agerande för en positiv utveckling är även fortsättningsvis viktiga men kan inte ersätta det lokala, långsiktiga och systematiska förbättringsarbetet i verksamheterna.

Ungdomars villkor i gymnasieskolan

Gymnasieutbildning är i praktiken idag ett minimikrav för att kvalificera sig till arbetslivet, men var tredje elev lämnar gymnasieskolan utan en fullständig utbildning. Ett mål som Sverige har satt upp är att andelen 18-24-åringar som inte avslutat gymnasiestudier och som inte studerar ska vara mindre än 10 procent 2020. Målet är en del av Sveriges nationella reformprogram inom EU:s långsiktiga ekonomiska strategi, Europa 2020.

Skollagen har blivit tydligare vad gäller alla elevers rätt att utvecklas så långt som möjligt, både de elever som behöver stöd för att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås och de som lätt når dem. Skolverket och Skolinspektionen har vid upprepade tillfällen påtalat brister på viktiga områden som rör elevers möjligheter att nå målen för utbildningen. Det handlar både om att undervisningen bättre behöver anpassas efter elevers olika förutsättningar och behov och att elevers resultat i större utsträckning behöver användas som underlag för att utveckla undervisningen.

Skolverket har i Risk för IG (2010) rapporterat om att gymnasieskolan inte klarar att ge elever som riskerar att misslyckas det stöd de behöver. En tredjedel av gymnasieskolorna saknar speciallärare eller specialpedagoger. Bara hälften av skolorna har gemensamma riktlinjer för utvärdering om huruvida stödet varit till hjälp för eleven. Enligt studien lägger skolan över för mycket ansvar på eleven att ta till sig stödet och granskar sällan om det är den egna verksamheten som behöver förbättras. Elevens eget ansvarstagande är ett viktigt inslag i utbildningen men ansvaret ska inte enbart vila på elevens axlar.

Någon form av stöd erbjuds i de flesta skolor men stödet är ofta standardiserat och ges utanför elevens ordinarie klassrum. De skolor som uppger att de lyckats i detta avseende har anpassat kraven på ansvarstagande efter elevens förmåga och förutsättningar, något som kräver dialog och en lyhördhet för hur eleven uppfattar sin

situation. Rapporten visar också på vikten av att skolan tillhandahåller de verktyg eleven behöver för att hantera ansvarstagandet. Skolverkets slutsatser är i linje med Skolinspektionens kvalitetsgranskning Varannan i mål (2009).

Var tionde elev byter gymnasieprogram

Orsakerna till varför elever vill byta program eller skola är många och komplexa. Det kan till exempel handla om ett svåröverskådligt utbud av utbildningar, otillräcklig vägledning, eller att eleven vill påbörja en utbildning för att pröva om den passar. I tidigare studier har Skolverket även sett att elever ibland erbjuds att byta program istället för att få stöd på det program där de går.

Skolverkets studie Gymnasieelevers byten av program och skolor (2011) visar att mer än var tionde elev byter program under de första två åren. Många elever som byter gymnasieskola eller program får räkna med både fyra och fem år i gymnasieskolan. Av de elever som byter program får bara 29 procent slutbetyg efter tre års studier, jämfört med 85 procent av dem som stannat kvar på samma program. De som bytt både program och skola har ännu lägre genomströmning. Det faktiska antalet byten är dock fler än studien visar eftersom Skolverkets insamling avser 15 oktober. Det kan vara många elever som byter i början på den första terminen.

De elever som byter program har som grupp sämre betyg från grundskolan och deras föräldrar har lägre utbildningsnivå jämfört med elever som går kvar på samma program. Elever i behov av särskilt stöd är sannolikt överrepresenterade bland elever som byter program.

Ett sätt att minska antalet byten är att förbättra studie- och yrkesvägledningen i grundskolan. Förutom information om arbetslivet behöver eleven också självkännedom för att kunna göra ett väl övervägt val till gymnasieskolan. Det behövs även stöd inom det program eleven går och en bra hantering av de byten inom gymnasieskolan som ändå sker.

Elever som inte går i gymnasieskolan

Förutsättningar och behov hos de ungdomar som inte går i gymnasieskolan behöver beaktas för att de ska kunna erbjudas passande åtgärder. Det kommunala informationsansvaret, eller uppföljningsansvaret som det också kallas, innebär att kommunerna ska hålla sig informerade om sysselsättningen hos ungdomar mellan 16 och 19 år som inte går i gymnasieskolan. Syftet är att kunna erbjuda dem lämpliga åtgärder. Skolverkets uppföljning Vad gör kommunerna för ungdomar som inte går i gymnasieskolan? (2011) visar att kommunerna blir allt bättre på att leva upp till den lagstadgade skyldigheten att hålla sig informerade om sysselsättningen hos ungdomar som inte går i gymnasieskolan.

Jämfört med 2006 arbetar idag fler kommuner aktivt med att följa upp ungdomarna, men samtidigt finns det fortfarande kommuner som inte alls kontaktar de som omfattas av lagstiftningen. Mer än var tredje kommun saknar fortfarande en handlingsplan för arbetet med ungdomarna. Många kommuner upplever dessutom att det är svårt både att få kontakt med ungdomarna och att kunna erbjuda dem bra

åtgärder. Ofta handlar det om ungdomar som har hoppat av gymnasieskolan och det är inte alla som vill tillbaka dit igen.

Spetsutbildningar på försök

När oro uttrycks för resultatutvecklingen i den svenska skolan är det inte bara situationen för elever i behov av särskilt stöd som diskuteras, utan även hur samhället ska ta tillvara förmågorna hos elever som har lätt för att lära och låta dem utvecklas i sin takt. Regeringens syfte med att inrätta den riksrekryterande gymnasiala spetsutbildningen i matematik, naturvetenskapliga, samhällsvetenskapliga och humanistiska ämnen på försök är att ge högpresterande elever möjlighet att utvecklas i sitt eget tempo och utifrån sina förutsättningar. Genom att elever med ”särskilt intresse och särskild fallenhet” får möjlighet att välja en skola med specialinriktning, kan också den sociala rörligheten öka.

En försöksverksamhet pågår från och med läsåret 2009/10 till och med läsåret 2013/2014. Spetsutbildningarna ska ha avsevärt högre studietakt samt innehålla särskild fördjupning och breddning inom ämnet eller ämnesområdet. Två utvärderingar har hittills gjorts, vilka visar att både elever och skolpersonal i huvudsak är mycket nöjda med utbildningen. Söktrycket har dock varit lågt på flera av spetsutbildningarna och flera av dem har lediga platser.

Kommentar om ungas levnadsvillkor inom utbildningsområdet internationellt

Internationella undersökningar visar på en negativ resultatutveckling i matematik, naturvetenskap och läsförståelse i grundskolans senare år. PISA 2009 bekräftar denna trend och undersökningen visar också på ökande resultatskillnader mellan skolor.

Resultatbilden från de internationella studierna visar att kunskaperna inom de studerade ämnesområdena och årskurserna sjunker. Försämringen gäller både kunskapsnivån i Sverige över tid och de svenska elevernas resultat i relation till elever i andra länder. Den negativa resultatutvecklingen är mest markant inom områdena naturvetenskap och matematik, men läsförståelsen har också försämrats.

Resultaten från PISA 2009 presenterades av Skolverket i slutet av 2010 i rapporten *Rustad att möta framtiden?* (2010). Huvudbudskapet i rapporten är att svenska 15-åriga elevers medelresultat har försämrats under 2000-talet inom de tre områden som mäts – läsning, matematik och naturvetenskap – samt att resultatskillnaderna har blivit större mellan olika skolor. Båda dessa utvecklingsmönster har fått stor uppmärksamhet i skoldebatten.

I jämförelse med det genomsnittliga resultatet för OECD-länderna i undersökningen presterar 15-åringar i Sverige inte signifikant bättre inom något kunskapsområde, men däremot signifikant sämre i naturvetenskap.

I både läsförståelse och naturvetenskap har de lägst presterande eleverna försämrat sina resultat mest. Även de högst presterande eleverna har försämrat sina resultat i läsförståelse sedan 2000, medan resultatnivån i denna grupp är oförändrad i natur-

vetenskap sedan 2006. I matematik är nedgången sedan 2003 ungefär densamma för både låg- och högpresterande elever.

PISA visar att den totala variationen i elevers resultat i läsförståelse i Sverige har ökat mellan 2000 och 2009. Skillnaderna mellan hög- och lågpresterande elever har tilltagit och är nu större än i OECD-länderna i genomsnitt. Även skillnaderna mellan olika skolors resultat på läsförståelseprovet har ökat kraftigt i Sverige, men de är fortfarande förhållandevis låga i ett internationellt perspektiv.

Sverige utmärker sig i PISA 2009 genom att det på en och samma gång sker en resultatförsämring och en försämring i likvärdighet utifrån ett antal indikatorer. Samtidigt visar PISA 2009 intressant nog att det finns länder som Sydkorea, Finland och Kanada som lyckas i båda dessa avseenden, de når både höga genomsnittliga resultat och har en jämförelsevis låg andel elever på de lägsta kunskapsnivåerna. Dessa resultat ger bränsle för diskussioner dels om huruvida det finns någon motsättning mellan goda resultat (kvalitet) och ett system som ger alla möjlighet att utvecklas (likvärdighet), dels om vad skolan kan åstadkomma i klassrummet för att kompensera för att elever har olika förutsättningar.

Det finns också ljusglimtar i de internationella undersökningarna. Ungdomar i Sverige är bättre på digital än traditionell läsning, det vill säga på papper. PISA 2009 innehåller för första gången en internationell jämförande delstudie av 15-åringars digitala läsförståelse, som innebär att eleverna för att kunna besvara frågorna ska kunna söka, läsa, förstå och värdera information på Internet. Nitton länder deltog i studien, varav 16 är OECD-länder. I Sverige är elevernas medelvärde på den digitala lässkalan signifikant högre än medelvärdet för eleverna inom de deltagande OECD-länderna. Endast fyra länder (Sydkorea, Australien, Nya Zeeland och Japan) har bättre resultat. De elever som har bra resultat på testet i digital läsning har ofta även bra resultat på testet i traditionell läsning. I Sverige är elevernas resultat på den digitala lässkalan signifikant högre än deras resultat på den traditionella lässkalan.⁴

Även inom området medborgarkunskap är kunskapsnivån stabil och hög i ett internationellt perspektiv. I en undersökning om skolans medborgarförberedande uppdrag International Civic and Citizenship Education Study (ICCS) som publicerades 2010 ligger 14-åriga elevers medborgarkunskaper i Sverige över både det internationella och det europeiska genomsnittet. Endast fyra länder, däribland Finland och Danmark, har bättre resultat på kunskapsprovet. Spridningen i de svenska elevernas resultat är dock stor, en av tio når inte upp till den miniminivå som medborgare behöver enligt undersökningen.⁵ Från ett ungdomspolitiskt perspektiv är resultaten viktiga. Rapporten visar att många ungdomar har goda kunskaper om samhälle och samhällsliv. Den visar även att en stor del av ungdomarna anser att skolan tar hänsyn till vad eleverna tycker och att eleverna har inflytande.

---

⁴ Skolverket (2011) *Eleverna och nätet*.

⁵ Skolverket (2010) *Morgondagens medborgare*.